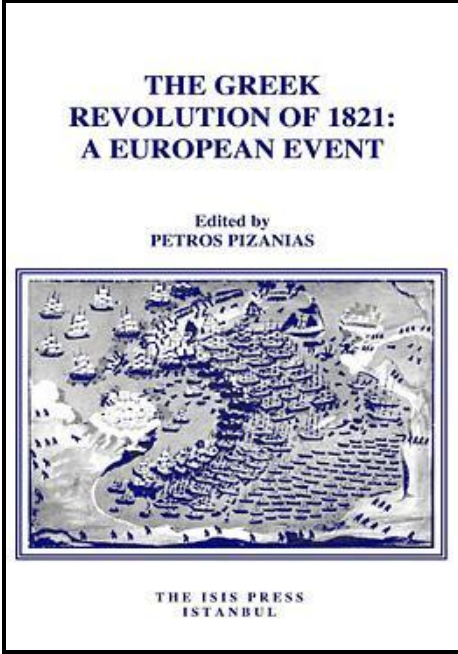

KİTAPİYAT

The Greek Revolution Of 1821: A European Event [1821 Yunan İhtilali: Bir Avrupa Hadisesi], Edited by Petros Pizaniyas, The ISIS Press, İstanbul 2011, 300 sayfa.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti yanı sıra Avrupa ve Amerika kamuoylarını da çok yakından ilgilendiren 1821 Rum isyanı veya Yunan bağımsızlık savaşı, kuşkusuz günümüz Türk-Yunan

ilişkilerinin şekillenmesinde önemli tarihi eşiklerden birini temsil eder. İlk dönemde Osmanlı'nın bir iç meselesi gibi algılanan ayaklanma, kısa sürede restorasyon Avrupa'sının en önemli gündemlerinden biri haline gelmiştir. Dolayısıyla yaklaşık on yıl süren ve neticede Osmanlı'nın Balkan coğrafyasında ilk bağımsız devletinin doğuşuyla neticelenen bu çok denklemli hadise hakkında bilimsel yayınların artması önem kazanmaktadır. Ülkemiz arşivlerindeki materyalin çokluğu dikkate alındığında, doğrudan 1821 Rum isyanını konu alan çalışmaların yeterli seviyeye ulaştığını söylemek mümkün değildir¹. Bu konuda Yunanistan ile Avrupa ve Amerika'da yapılan çok sayıda araştırma, konunun anlaşılmasında tartışmasız büyük önem arz eden Osman belge ve kaynaklarına sirayet edememenin eksikliğini içermektedir. Tanıtımını yaptığımız bu bilimsel

¹ 1821 Rum İsyanı ve Yunanistan'ın bağımsızlığına dair ülkemizde yayını yapılan en son bilimsel çalışma için bkz. Ali Fuat Örenç, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babialı Kültür Yay., İstanbul 2010².

eser, hem Avrupa ve hem de mümkün olduğunca Osmanlı belgelerine dayalı makalelerden oluşması bakımından önem taşımaktadır.

Kitap, Editör Petros Pizaniyas'ın İngilizce baskının önsüzüyle (*Brief Foreward to the English Edition*) başlamaktadır (s. 7-8). Pizaniyas, bu eseri hazırlamadaki amaçlarının 1821 Yunan isyanını uluslararası literatüre tanıtmak olduğunu belirtmektedir. Yazar, bağımsız bir Yunan devletinin kuruluşuyla neticelenen “devrimin” gerek Yunanlı ve gerekse yabancı araştırmacılar tarafından bir “ayaklanma” olarak algılanmasının sorunlu bir yaklaşım tarzı olduğunu belirtmektedir. Bu yanlış algılamada esas sorumlunun Yunanlı tarihçiler olduğunu belirten Pizaniyas, şöyle bir soru ortaya atmaktadır: “*Sıfırdan sadece birkaç savaşçının kahramanlıklarıyla milli bir devletin kurulması mümkün olabilir mi?*” Yazar, bu algının bir tarihselliği olduğunu belirtmiştir. 1821 baharında Viyana Kongresi için toplanmış bulunan Avrupa güçlerinin hemen hemen bütün temsilcileri Yunan isyanından haberdar olduklarında, edindikleri intiba yukarıda bahsedilen biçimdeydi. Aynı anlayış Osmanlı yüksek bürokrasisine de hakim olduğundan, onların bu yaklaşımı asilerin siyasi

olarak kolayca organize olmalarını sağlamıştır. Pizaniyas, 1821 olaylarının dönemin devrimci liberalizmi bağlamında önemli bir siyasi ve ideolojik yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Buna karşılık sosyal meselelerle ilgili hadiselerin daha marjinal bir şekilde geliştiğini söyleyerek, 1821 olgusunu liberal devrimler zincirinde bir yere oturtmak için Eric Hobsbawm'ın hatırlattığı şekilde tekrarlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Yunan Milli Devrimi, kıta Avrupa'sında başarılı olan üçüncü ve dünyada gerçekleşenlerin de belli başlılarındandır. Bu kronolojik sıralamadan daha da önemli olan, bu olay neticesinde elbette Yunanlılar açısından gerçekleşen jeopolitik ve ideolojik değişikliklerin oynadığı roldür. Bu hareketin Avrupa için anlamı ise Napolyon sonrası oluşturulan dengenin bozulmasıdır. Yunan isyanı liderlerinin en ileri düzeyde entelektüel olan kesimi, Avrupa'daki jeopolitik sürtüşmelerden yararlandılar. Avrupa'da Yunan hayranlığını temsil eden Phillhelen hareketinin ideolojik ve pratik desteği ile birlikte Yunanlıların meselesi uluslararası kamuoyuna mal edilmiş oldu. Pizaniyas'ın aktarımına göre, bu yolla isyanda Avrupa güçlerinin bir kısmının tedricen negatif bakış açısı

değiştii ve Yunanlıların müttefiki oldular. Yunan isyanının tarihi geçmişı sırasıyla XVII. ve XVIII. yüzyılda ilk olarak ticarî ve müteakiben aydınlanmış yeni Helenizmin ortaya çıkışı olarak adlandırılan sürece tekabül ettiği tahmin edilmektedir.

Kitabın 1. Kısmında, Giriş (*Introduction*) (s. 9-81), yine editör P. Pizanias tarafından kaleme alınmıştır. *From Reaya to Greek Citizen: Enlightenment and Revolution, 1750-1832* [Reayadan Yunan Vatandaşına: Aydınlanma ve Devrim, 1750-1832] (s. 12-81) başlıklı bu makalede, Osmanlı Rumlarının reaya statüsünden Yunan (Helen) vatandaşlığına geçiş sürecindeki değişim safhaları, yani bağımsızlık kazanma serüvenleri, sosyal, ekonomik ve politik yönleriyle irdelenmiştir. Bu haliyle makale, kitapta yer alan hemen hemen bütün konuların genel bir çerçevesini çizmiş görünümü vermektedir. Pizanias, XVI. yüzyılın sonlarından itibaren, başta Rumlar olmak üzere Balkanlar'daki Osmanlı unsurları arasında tarihî kimliklere dönüş eğilimi çerçevesinde önemli ideolojik ve politik değişimlerin başladığı tespitine yer vermektedir. Bu değişim süreci, XVII. yüzyılda daha ziyade bilimsel çerçevede sürmüş iken, XVIII.

yüzyılın ortalarından itibaren bütünüyle modern manada politik-ideolojik bir özgürlük hareketi hüviyetine bürünmeye başlamıştır. Söz konusu kolektif bir Yunan millî ideolojisinin kurgulanmasında, antik dönem hayranlığı ile Hıristiyan aydınlanması etkisi yanı sıra Plethon Gemistos ve Emmanuel Chryssoloras gibi önde gelen hümanist Bizans aristokratlarına atıf yapılması da ihmal edilmemiştir. Fakat Pizanias'ın da belirttiği gibi, bu politik hareketin şüphesiz en önemli motivasyonunu Osmanlı hakimiyetinden kurtuluş isteği oluşturuyordu. Yazarın, Yunan aydınlarının son yetmiş yıldaki ideolojik şekillenmelerinde İstanbul Rum Patriği tarafından organize edilen Ortodoks ruhban sınıfının etkisine dikkat çekmesi ise önemli ve yerinde bir tespittir. Pizanias, Rum millî hareketinin Balkanlarda Osmanlı millet sisteminin uygulanışına olan tepkiler yanı sıra, zaman içinde Venedik, Rus ve en ziyade Avrupa genelindeki antik döneme duyulan ilgi ile ifadesini bulan Yunan hayranlığı (Philhellenism) akımının etkisiyle zaman içinde yaşanan ciddi politik-dinî tartışmalar ekseninde derinlik kazandığını belirtmektedir. Yunan milli hareketinin anlaşılmasında, bu harekete öncülük eden entelektüellerin

sosyal ve politik durumlarının ortaya konulmasının önemini vurgulayan Pizanas, bu alandaki ciddi eksikliğe de dikkati çekmiştir. Yazar bu bağlamda, 1821 isyanında etkinliği bulunan ve bir kısmı bağımsızlık için 1814'te kurulan Filiki Eteryay gizli örgütüne üye ve bazıları ruhban sınıfına mensup 308 Rum aktivistin 1730-1821 yılları arasındaki sosyal-politik durumları hakkında ayrıntılı bilgilere yer vermiştir. Bahsi geçen örnekleme grupta yer alanlardan hatırı sayılır kısmının yüksek tahsilli oluşu, mesela 181'inin Avrupa üniversiteleri ile Yanya, İzmir, Yaş ve Sakız Adası'ndaki Osmanlı okullarında tahsil görmesi ise önemli bir veri olarak dikkati çekmektedir. Bundan başka Osmanlı coğrafyasında Rumların yoğun olarak yaşadığı Balkanlar, Ege Adaları ve Anadolu coğrafyasına mensup isyancıların fikrî gelişmelerinde etkisi bulunan ailevî geçmişleri, meslekî bilgileri, dinî telakkileri ve 1789'dan sonra etkili biçimde temasta buldukları özellikle Avrupalı entelektüel çevreler irdelenerek, söz konusu dönemde Osmanlı, Avrupa ve Amerika'da meydana gelen siyasî gelişmeler ışığında önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Yazarın tespit ettiği üzere bu sonuçlar göstermektedir ki 1821 Rum isyanı spontane gelişmiş bir

hareket olmayıp, uzun süreli planlama devresi bulunan, ciddi entelektüel altyapıya sahip ve dış destekli bir hadisedir (s. 33). Pizanas makalesinde, isyanın başlamasından kısa süre sonra Rumların devlet oluşumu adına gerçekleştirdikleri askerî, siyasî ve ekonomik teşkilatlanmaları, ayaklanma döneminde öne çıkan ve 1830'da bağımsızlık sonrası da Yunan siyasetine yön veren isyanın liderleri ile mensup oldukları politik grupların yapısını, yine istatistikî veriler eşliğinde okuyucuya aktarmıştır. Yazar, makalesinin devamında isyan sürecinde Osmanlı'nın uyguladığı politikaları, Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa ve Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa faktörlerini, başta İngiltere, Rusya ve Fransa olmak üzere Avrupa büyük devletlerinin önce siyasî ardından askerî müdahalelerini oldukça ayrıntılı tahliller eşliğinde irdelenmiş ve nihayet bağımsız Yunan Devleti'nin kuruluş zemini ile sınırlarını ortaya koymuştur.

Kitabın 2. Kısmı *Preliminary Aspects* [Hazırlayıcı Taraflar] (s. 83-129) ana başlığı altında Dimitris P. Sotiropoulos tarafından kaleme alınan *Helliniki Nomarchia: Discourse on The Radical Enlightenment. The Birth of Modern Greek Political Thought in the Early Nineteenth Century*

[Helliniki Nomarchia: Radikal Aydınlanma Söylemi. XIX. Yüzyılın Başında Modern Yunan Siyasî Düşüncesinin Doğuşu] (s. 85-99) isimli makaleyle başlamaktadır. Sotiropoulos, ilk olarak ana hatlarıyla tarihi perspektiften Osmanlı Rumları arasında politik özgürlük fikrinin doğuşu ve yayılışına değinmiştir. Yazar, bu hareketin radikal dayanaklarından olup, yeteri kadar dikkate alınmadığı tespitini yaptığı ve özgür demokratik Yunan Cumhuriyeti fikrinin doğuşunda etkisi bulunduğunu belirttiği *Helliniki Nomarchia*'nın içeriğini değerlendirmiştir. Müellif, mektup şeklinde ve anonim tarzda ilk defa 1806'da diasporada (İtalya'da) basılarak yaygınlık kazanmaya başlayan *Helliniki Nomarchia*'daki özgürlük algısının, önemli bazı Yunan millî hareket önderleri ve aktivistleri tarafından referans alındığını, dolayısıyla siyasî hareketin şekillenmesinde etkisi bulunduğunu vurgulamakta, verdiği diğer benzeri örneklerle konuya açıklık getirmektedir. Kitapta 2. Kısımın diğer makalesi Vasilis Panagiopoulou tarafından kaleme alınan *The Filiki Etaireia (Society of Friends) Organizational Preconditions of the National War of Independence* [Filiki Eterya (Dostluk Cemiyeti). Milli Bağımsızlık Savaş-

nın Örgütsel Önkoşulları] (s. 101-126) başlıklı makale olup, Rum isyan ve bağımsızlık hareketinin en önemli planlayıcı örgütü olan Filiki Eterya (Dostluk Cemiyeti)'nin doğuş şartları ve yapısı irdelenmiştir. Yazar, örgütün Rusya'nın Odessa şehrinde 1814'te ortaya çıkışını ve başta kurucusu Rus Çarı'nın Yaveri Aleksandr İpsilanti olmak üzere diğer üyelerin hususiyetlerini, örgütün dayandığı politik temelleri, Osmanlı toprakları ile diasporada masonik tarzda örgütlenme biçimini ortaya koymuştur. Yazar, örgütlenmesini tamamlayan cemiyetin ilk olarak 1816'da harekete geçişini, Osmanlı'ya karşı isyan halinde bulunan Sırplarla temas kuruluşlarını, ardından İstanbul'daki üyeleri nezdinde faaliyetlere önem vermelerini, Eflak-Boğdan'daki yapılanma ve burada 1821 isyanının ilk ayağını başlatılmaları sürecindeki yoğun faaliyetlerini ele almıştır.

Kitabın 3. Kısım *The Revolution* [İhtilal] (s. 127-179) ana başlığında olarak 1821 İsyanı'na ayrılmıştır. Bu bölümün *The Creation of the Greek State* [Yunan Devleti Yaratma] alt başlığındaki ilk yazı Dionysis Tzakis tarafından *From Locality to Nation State Loyalty: Georgios Karaiskakis During the Greek Revolution* [Bölgesellikten Millî Devlet

Sadakatine: Yunan İhtilalinde Georgios Karaiskakis] (s. 129-149) ismiyle kaleme alınmıştır. Yazar, Rum isyanının önde gelen aktörlerinden biri olan Karaiskakis'in mahallî bir güç iken Yunan siyasetindeki yükselişini incelemiştir. Tzakis, Karaiskakis'in Rumeli dağlarında başlayan ve bir dönem Dalmaçya kıyılarında Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa ile de kesişen askerî-politik yaşamındaki değişim safhalarını ele alırken, diğer taraftan Rum isyanı sürecinin lokal silahlı unsurlarından olan Kleft ve Armatoliler hakkında önemli bilgilere yer vermiştir. Makalede, isyancı lider statüsündeki Karaiskakis'in, bilhassa bölge Rumları üzerinde önemli bir baskı unsuru olan Tepedelenli Ali Paşa'nın Osmanlı Hükümeti tarafından devre dışı bırakılması ardından, 1821 isyanı boyunca komuta ettiği silahlı gruplarla, 1827 yılına kadar Batı Rumeli ve Mora Yarımadası'nda Osmanlı askeri ile olan mücadelelerine yer verilmiştir. Makale yazarının, Arnavut dağlarının ve Yunan iç siyasetinin çetin mücadeleleri sayesinde önemli bir politik aktör haline gelen Karaiskakis'in milliyeti hususunda kesin bilgiye yer vermemesi önemli bir eksiklik olarak dikkati çekmektedir. 3. Kısmın diğer

makalesi Nikos Rotzokos tarafından hazırlanan *The Nation as a Political Subject: Comments on the Greek National Movement* [Siyasî Bir Konu Olarak Millet: Yunan Millî Hareketi Üzerine Mütalaalar] (s. 151-170) başlıklı yazıdır. Burada öncelikle Rum isyanının ilk yılında Epidor'da kaleme alınan Yunan anayasa metnine atıf yapılmakta ve ardından yeni bir bakış açısıyla Yunan millî ideolojisinin çerçevesi çizilmeye çalışılmaktadır. Yazar, 1821'den itibaren toplanan Rum millî meclislerinin yapısı, bu meclislerde yapılan ve bir bakıma Osmanlı sisteminin eleştirisiyle güçlenerek nihayet *istiklal ya da ölüm* biçimindeki söylemlerin ağırlık kazandığı ideolojik tartışmaların, 1821 bağımsızlık hareketine etkisini ele almıştır. Rotzokos son olarak, bağımsızlık hedefli millî ideolojinin oluşum sürecinde Filiki Eterya'nın etkisine de ayrıntılı bir şekilde değinmiştir. Bu kısımdaki *Attempts to Strengthen Centralized Power. The Copodistrian Model* [Merkezî İktidar Güçlendirme Teşebbüsleri: Kapodistrian Modeli] (s. 171-179), başlıklı makale Stephanos P. Papageorgiou marifetiyle kaleme alınmıştır. Makalede modern Yunan tarihinin en önemli politik figürlerinden olan ve iç siyasî çekişmeler

sonucu bir suikastla yaşamını yitiren John Kapodistrias'ın hayatı ile politik mücadelesi incelenmiştir. Yazar, Kapodistrias'ın aile geçmişi, yetiştirme şartlarını 1809'da gittiği Rusya'da Çar'ın hizmetine girerek kazandığı diplomatik tecrübeleri, 1820'de Filiki Eteryia ile tanışmasını, 1826'da Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın desteği ile Osmanlı askerinin Mora'da kazandığı askerî başarılar ardından Rum Milli Meclisi kararı ile bağımsızlık hareketine katılımını, yönetim anlayışını ve görüşlerini ortaya koymuştur. Kitapta Symeon Bozikis'in hazırladığı *The Political Demarcations and The Tax Mechanism During The Greek Revolution of 1821* [1821 Yunan İhtilali Sırasında Siyasî Sınırlar ve Vergi Mekanizması] (s. 181-196) isimli oldukça özgün makalede Rum isyanının yerel malî kaynakları üzerinde durulmuştur. Yazar, isyanın finansmanı için 1821'den itibaren Osmanlı malî sistemine benzer tarzda yapılan vergi düzenlemelerini, eskiyle mukayeseli tarzda ve ayrıntılı istatistikî veriler ışığında incelemektedir. Kitabın 3. Kısmının *The European Solidarity* [Avrupa Dayanışması] alt başlıklı bölümünün ilk yazısı Liana Theodoratou tarafından kaleme alınan "Another

Athens": *Shelley's Hellas and the Reinvention of Modern Greece* ["Öteki Atina": Shelley'nin Hellas'ı ve Modern Yunanistan'ın Yeniden Keşfi] (s. 197-206) başlıklı makaledir. Edebi yönü ağırlık kazanan makalede İngiliz romantik şairlerinden olup 1821 isyanına desteği ile bilinen Percy Bysshe Shelley'in ürettiği *Hellas* adlı lirik drama eserden yola çıkılarak, Avrupalı bir entelektüelin semboller üzerinden isyana ve isyancılara bakışı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Makalede Shelley'in tarihî efsaneler eşliğinde Rum isyancılara olan övgüsü, başarı temennileri yanı sıra Türkler ve özellikle isyan döneminde Osmanlı tahtında bulunan Sultan II. Mahmud hakkındaki olumsuz hisseleri okuyucuya aktarılmıştır. Yazının son kısmında Atina'nın Batı dünyasındaki sembolik önemine vurgu yapılmıştır. Bu kısımda Gianna Tzourmana'nın hazırladığı *Philhellenism and The British Liberal Tradition: Some Aspects and Connections* [Philhellenizm ve İngiliz Liberal Geleneği: Bazı Boyutlar ve Bağlantılar] (s. 207-224) isimli makale, XIX. yüzyılın başlarından itibaren İngiliz liberal çevrelerin Rum millî hareketine bakışı ve Yunan hayranlığı akımının oluşumunda tarihî, politik, ekonomik etkileri yanı

sıra bu hususta yapılan entelektüel ve metodolojik tartışmalar irdelenmiştir. Kitaptaki 3. Kısımın *The Ottoman Reactions* [Osmanlı Tepkisi] bölümünün ilk makalesi H. Şükrü İlicak marifetiyle yazılan *The Revolt of Alexandros Ipsilantis and the Fate of the Fanariots in Otoman Documents* [Aleksandr İpsilantis Ayaklanması ve Osmanlı Belgelerinde Fenerlilerin Kaderi] (s. 225-239) başlıklı yazıdır. Makale kitaptaki Osmanlı arşiv belge ve kaynaklarına dayalı ilk çalışmadır. Yazıda öncelikle başta Sultan Mahmud olmak üzere dönemin Osmanlı devlet ricalinin isyana ve isyancılara destek olan Rusya'ya bakışlarına yer verilmiştir. Daha sonra isyancı liderlerden İpsilantis'in yetişme ortamı, kendisinin Rusya'daki görevleri ve 1820'de askeri rütbe ile Eteryâ örgütüne katılımı aktarılmıştır. Makalede Osmanlı kamuoyunun algısına göre İpsilantis öncülüğünde ilk Rum isyanının Eflak ve Boğdan'da başlaması, Sırplarla münasebetler, Rusya'nın isyancılara desteği ve o dönem uluslararası konjonktür, alınan askerî tedbirler, isyan bölgelerindeki karşılıklı sivil ölümler ile katliam girişimleri ve son olarak isyana destekle suçlanan İstanbul'daki Fenerli Rum ailelerin durumu ele

alınmıştır. Sophia Laiou tarafından kaleme alınan *The Greek Revolution in the Morea According to the Description of an Otoman Official* [Bir Osmanlı Memurunun Tavsifine Göre Mora'daki Yunan İhtilali] (s. 241-255) isimli makalede, isyan bölgesinde bulunmuş bir Osmanlı memurunun kaleminden Mora'daki durum aktarılmıştır. Yazar, Osmanlı kaynaklarından istifade ile ihtilal dönemindeki sosyal ve ekonomik şartların ortaya konulmasının, modern Yunan tarihi bakımından önemine vurgu yapmış ve bu hususta bilhassa Osmanlı yazma eserlerinin kullanımının önemine değinmiştir. Bu bağlamda Mîr Yusuf El-Morevî tarafından kaleme alınan *Tarih-i Mora* adlı yazma eser içeriğinden yola çıkılarak, bölgedeki Müslüman sivil kayıplar dahil olmak üzere, isyana dair oldukça detaylı bilgiler ortaya konulmuştur. Kitapta Yusuf Hakan Erdem'in *The Greek Revolt and The End Of The Old Ottoman Order* [Yunan Ayaklanması ve Eski Osmanlı Düzeninin Sonu] (s. 257-264) başlıklı yazısında, Rum İsyanı'nın Osmanlı resmî ideolojisinde ve devlet sisteminde tetiklediği değişim süreci ele alınmış; bu konuya dair Osmanlı ve Yunan tarih araştırmalarındaki terminolojik yaklaşım sorunları irdelenmiştir. 3. Kısımın

son makalesi Nikos Theotokas ve Nikos Kotaridis tarafından müştereken kaleme alınan *Ottoman Perception of the Greek Revolution* [Osmanlının Yunan İhtilalini Algısı] (s. 265-273) başlıklı makaledir. Yazıda, Rum isyanı sonrası gelişmelerin Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar ve Akdeniz'deki nüfuzunun zayıflamasına olan etkisi dile getirilmiştir. Ayrıca başta İstanbul Patriği olmak üzere Osmanlı Rum vatandaşlarının yeni dönemdeki durumları ile isyan nedeniyle devlet sistemindeki uzun vadeli reform telakkisinin doğuşu ele alınmıştır.

Kitabın Sonuç olan 4. Kısmında *After Words: The Ideological Manipulation of Revolution* [Sonraki Sözler: İhtilalin İdeolojik Manipülasyonu] (s. 275-300) genel başlığı altında olmak üzere Dimitrios Panagiotopoulos'un *The Propaganda of Metaxas Dictatorship and The Greek Revolution* [Metaksas Diktatörlüğünün Propagandası ve Yunan İhtilali] (s. 277-286) adlı makalesine yer verilmiştir. Yazar, ilk olarak ana hatlarıyla gerek Rum İsyanı sürecinde ve gerekse sonrasında kolektif Yunan millî kimliğinin oluşum dinamiklerini irdelemiştir. Sonra, Yunanistan iç siyasetinde faşist yönetim ideoloji-

sinin sembolü haline gelen Metaxas doktrininin bağımsızlık savaşına olan yaklaşımını incelemiştir. Bu kısımdaki diğer bir makale, *Perception of the Past by the Dictatorship of April 21st: The Concept of "Bravery" and The Exploitation of 1821* [21 Nisan Diktatörlüğünün Geçmiş Değerlendirmeleri: "Cesaret" Kavramı ve 1821'in İstismarı] (s. 287-294) başlığı ile Kostas Katsapis tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, Rum bağımsızlık hareketinin başlama tarihi olarak kabul edilen 21 Nisan (1821) ekseninde 1960'larda Yunan iç siyasetinde ve Cunta dönemi ideolojisinde bağımsızlık gününün bir kahramanlık argümanı olarak kullanılışını ve bunun sosyal yansımalarını ele almıştır. Kitabın son makalesi Panos Vlagopoulos'un kaleminden çıkmış olup *Explicit and Implicit Historical Models for the History of Music in Modern Greece* [Modern Yunanistan Müzik Tarihi İçin Açık ve Örtülü Tarihsel Modeller] (s. 295-300) başlığını taşımaktadır. Konuyu periyodik ve şematik olarak ele alan yazar, klasik Yunan tarihinin modern döneme etkisi ile bu ikisinin Avrupa uygarlığındaki yerinin tartışmalarına vurgu yaparken, 1833'ten itibaren başlayan geçmişi algılamadaki popülist, hikayeci-folklorik tarzın ön

plana çıkış süreci hakkında bilgi vermektedir. 1821 sürecinin önemli ölçüde etkilediği bu yeni tarihi akımının en önemli figürleri ise Spyridon Zebelios (1815-1881) ve Kostantinos Paparrigopoulos (1815-1891) olarak belirtilmektedir. Yazar, Antik, Bizans ve modern Yunan tarihi dönemlerinde oluşan kültürün, özellikle müzik kültürünün, tutucu-değişimci ikileminde ve ideolojik eksende veya Megoli İdea-Philhellenism çerçevesinde ele alınması problemlerini ve milli müzik okulu akımı sonrası Avrupa ve

Osmanlı'ya yönelik yaklaşım değişimlerini irdelemiştir.

Son olarak Türk-Yunan ilişkilerinde olduğu kadar Avrupa tarihi bakımından da önemi bulunan 1821 Rum İsyanı'nın dikkate değer merhalelerini ele alan bu bilimsel eserde indekse yer verilmemiş olması, kitaptan yararlanmayı güçleştirmektedir. Günümüzde artık dergilerde dahi indeks yapıldığı dikkate alındığında bu kıymetli eserin hiç olmazsa bundan sonraki baskılarında bu hususa dikkat edilmesi yararlı olacaktır.

Ali Fuat ÖRENÇ*

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü; ore@istanbul.edu.tr.